

УДК 159

*Є.В. Воробйова, О.П. Левчук
м. Харків, Україна***РОЛЬ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Постановка проблеми. Основною проблемою суспільного розвитку в сучасному світі є проблема лідерства - пошуку і висунення на ключові посади нових людей, які здатні перетворити державу в кращу сторону в цілому і поліпшити життя кожної людини.

Проблема лідерства на підприємствах України відноситься до числа найбільш актуальних, в умовах розвитку української державності та громадянського суспільства.

Лідерство – це мистецтво, вінець управлінської діяльності. Його значимість в існуванні організацій та їх управлінні дуже вагома та суттєва.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що дослідження ролі лідерських якостей менеджера у його професійній діяльності стає актуальною проблемою сьогодення.

Вивченню проблеми лідерства присвячені праці ряду вітчизняних і зарубіжних вчених, серед них: Д. Катц [1], Р. Кан [1], Е. Богардус [2], Н. Макіавеллі [3], Моска [1], Паретто [1], Аристотель [1], М. Вебер [2], М. Мескона [2] та ін., але, не дивлячись на це потреба у вивченні феномену - "лідер" - очевидна в умовах ринкової економіки України.

Метою даної статті є аналіз професійної діяльності менеджера та визначення його лідерських якостей.

Виклад основного матеріалу. Щоб говорити про керівництво та лідерство, необхідно знати їх визначення.

Керівництво - це формальний процес, в результаті якого керівник, наділений формальними повноваженнями, може впливати на своїх підлеглих.

Лідерство - це двоєдиний процес, з одного боку груповий, а з іншого боку індивідуальний.

Лідерство - процес заради досягнення певної мети.

Проаналізувавши літературу з управління, можна знайти підтвердження того, що менеджер розглядається через поняття «керівник». Аналіз вітчизняної літератури з психології та управління свідчить також про те, що вчені поділяють поняття керівник і лідер [4].

Керівник розглядається як особа, наділена офіційною владою і регулююче, як правило, сферу ділових відносин, у той час як лідер - найчастіше особа неофіційна, найбільш впливова в сфері внутрішньогрупових, емоційних відносин. Але «лідер» з'явилося в російській мові з англійської мови: слово «leader» перекладається на російську мову наступним чином: керівник, вождь, глава,

командир, лідер. Тому те, що ми поділяємо на два поняття – «керівник» і «лідер», в англійському об'єднано в одному – «leader» [5].

Опинившись на керівній посаді, керівник часто не розуміє свого становища. Він тепер не людина, яка «зайнятий тільки собою і отримує завдання», а людина, зайнятий іншими людьми і керівний їх поведінкою. Керівник повинен впливати як на окремих людей, так і на цілі групи, спонукаючи їх працювати для досягнення загальних цілей. Він повинен діяти ефективно, він повинен бути лідером.

Менеджеру, щоб успішно виконувати свої функції управління, потрібно вміти вести за собою підлеглих, тобто, перш за все, проявляти себе в якості лідера. Лідерські дії менеджера «превалюють у всіх сферах дій професійної діяльності керівника будь-якого рангу». Прикладом може служити наступна думка відомих фахівців в галузі управління Г. Кунца і С. О'Доннела: «Якщо підлеглі керуються тільки правилами і потребами, встановленими керівництвом, вони можуть працювати приблизно на 60 або 65% своїх можливостей, просто виконувати свої обов'язки задовільно, щоб утриматися на роботі. Щоб добитися повного використання здібностей підлеглих, керівник повинен викликати в них відповідний відгук, здійснюючи лідерство» [6].

Поняття «керівник» і «лідер» тісно взаємопов'язані між собою, тому керівник і лідер повинен бути однією особою, інакше кажучи, керівнику повинні бути притаманні якості лідера. У сучасній літературі існує дві точки зору на лідерські якості. Перша припускає, що лідером потрібно народитися, що навчання і виховання не грає ніякої ролі. Інша точка зору полягає в тому, що лідерські якості розвиваються, хоча для цього необхідні визначені задатки психофізіологічного характеру - такі, як гостре увагу, хороша пам'ять, здатність до продуктивного мислення.

Лідерські якості можуть розвиватися цілеспрямовано в процесі оволодіння навичками професійної діяльності.

З розвитком цивілізації поняття лідерство прийняло не тільки індивідуально - особистісну, але й колективну форму. У суспільному житті лідерство існує у великих і малих групах, організаціях, у всіх сферах суспільного життя: економіці, культурі і т.д.

Лідерство як соціальне явище багатогранно. Адже сміливо можна стверджувати: там де склалася та або інша людська спільність, повинні обов'язково з'явитися лідери. Проблема лідерства виявилася твердим горішком для багатьох вчених і практиків, навіть зараз в сучасній науці немає однозначного терміну «феномен» лідерства, тому що, кожен дослідник трактує по своєму це визначення [7].

Одні визначають лідерство як «вплив», інші - як «управління», треті - як «прийняття рішень», а четверті визнають лідера лише як «новатора», тобто того хто «веде вперед».

Узагальнюючи весь понятійний апарат можна зробити висновок, що лідерство - це здатність однієї людини впливати на групу людей або спільність для досягнення будь-яких цілей. Які можуть збігатися з метою діяльності підприємства або ж не збігатися і нести особистісний характер або особисту вигоду: соціально - корисний або соціально - небезпечний. Існує безліч засобів, за допомогою яких можна впливати на людей і вести їх за собою.

У свою чергу, М. Вебер керівників ділив на три типи: традиційні, харизматичні, легальні - в залежності від того, на чому ґрунтувалися їх претензії на владу (авторитет) [2].

На його думку, характерні риси кожного з трьох типів полягає в наступному:

1. Традиційні лідери (вожді) опираються на вікові традиції, ні в кого не викликають сумнівів.
2. Легальні лідери повинні отримати владу законним шляхом.
3. Харизматичні лідери їх влада спирається не на зовнішню силу, а на особистісну якість.

Тут же М. Вебер, відрізняє, що теорія лідерства намагається виявити і передбачити, які властивості лідерства виявляються найбільш ефективними і чому. Застосовується три підходи до визначення значимих факторів ефективного лідерства:

1. Підхід з позиції особистих якостей;
2. Поведінковий підхід;
3. Ситуаційний підхід.

Лідерство стало об'єктом дослідження, коли на початку двадцятого століття вперше почали вивчати управління. Однак, тільки в період між 1930 і 1950 рр.. було приділено належну увагу вивченню лідерства на фундаментальній основі. Ці дослідження ставили перед собою мету виявити властивості чи особистісні характеристики ефективних керівників. Відповідно до особистісної теорії лідерства, також відомої під назвою теорії великих людей, кращі з керівників повинні володіти набором особистих якостей. Деякі з цих якостей - це рівень інтелекту і знання. Вражаючи зовнішність, чесність, здоровий глузд, ініціативність, соціальний і економічний висока ступінь впевненості в собі.

Існує думка, що лідерство - це авторитетна і високо професійна робота з людьми.

Можна володіти всіма навиками і здібностями, мати величезний досвід, але якщо людина не виконує на практиці роль лідера, то вона, за своєю суттю виконавець.

Американський соціолог Е. Богардус вважав, що найважливішими рисами, які необхідні лідеру, є почуття гумору, такт, здатність привернути до себе увагу. Лідера, вважав він, виділяють з оточуючих його людей «енергія, розум і характер» [1].

На його думку, ключовими рисами лідера є:

- Ентузіазм - ця риса має на увазі оптимізм і надію. Ще не один песиміст не ставав великим лідером. Для песиміста будь-які можливості повні труднощів, оптиміст же у кожній перешкоді бачить можливості, що відкриваються. Лідер завжди мислить позитивно;

- Надійність - лідер чесний і відкритий у всіх своїх справах і відносинах. Лідер повинен бути гідний довіри тих, хто за ним слідує. Він повинен бути глибоко порядною людиною;

- Дисциплінованість - здатність вести за собою інших, і самому вчитися підкорятися наказам. Людина із завдатками лідера буде працювати, коли інші даремно витрачають час, буде вчитися, коли інші сплять;

- Впевненість - якщо лідер не вірить в себе, ніхто в нього не повірить;

- Мужність - самий мужній чоловік той, хто більше всіх боїться;

- Почуття гумору. Інакше кажучи, здатність помічати смішні або дивні сторони життя;

- Вірність, тобто постійність, стійкість і відданість справі;

- Повинен бути доступний кожному працівнику;

- Глибоко залучений у процес управління персоналом.

Якби всі ці риси були явно виражені в повному обсязі, то можна було б стверджувати, що люди могли б навчитися цілеспрямовано розвивати і виховувати їх у собі. Без глибокого знання життєвих проблем, інтересів різних груп людей, суспільної думки важко претендувати на роль лідера.

Положення лідера змушує його бути дуже педантичним у повсякденному житті і вимогливим до себе, бо за його справами, вчинками, поведінкою постійно наглядають і більш строго оцінюються людьми, а від цього багато в чому залежить успіх або поразки колективу, в якому він працює.

Результати проведеного опитування європейських компаній (1500 менеджерів), показали, що до найбільш важливим лідерським якостям керівника відносять [1]:

- Здатність формувати ефективну команду (96%);

- Прислухатися до думки колег і підлеглих (93%);

- Приймати самостійні рішення (87%);

- Залучати інших до здійснення рішень (86%).

Отже, сучасному лідеру притаманні: здатність адекватно виражати в своїй діяльності інтереси широких мас; здатність постійно висувати нові ідеї або комбінувати і вдосконалювати їх. Від лідера вимагається, що б він не просто «акумуляував» інтереси мас і пристосовувався до них, а по - новому осмислював їх, розвивав і коригував.

Повинна бути висока інформованість лідера. Інформація дає уявлення в першу чергу про стан і очікуванні різних груп. Необхідна якість лідера - лексикон, який повинен бути професійним і відчуття часу, тому, що в минулому

столітті важливою рисою лідера вважалась його здатність відчувати час. Висвітлюється це простою формулою: «Точність – ввічливість королів».

Сьогодні все по-іншому, лідерство і лідери - сфера делікатна і тонка, оскільки переплітається з усіма сферами нашого життя. У ній легко порушити міру, потерпіти невдачу, навіть впасти в крайності, при цьому надмірно перебільшувати роль лідера, його можливості і здібності. Тут багато чого залежить від безпосереднього оточення, «команди», помічників, радників, експертів, консультантів та других. Природно, кожен повинен і має право займати своє місце, не піддаючись спокусам влади.

Сьогодні лідер - це не просто формальний керівник він одночасно стратег, тренер і наставник. Лідер не повинен брати участь у кожному рішенні, прийнятому командою. Він вірить у її компетентність; в те що його підлеглі мають відповідний рівень знань і умінь, щоб приймати оптимальні рішення. Сьогодні вище керівництво делегує повноваження на найнижчі рівні організаційних ієрархії, що дозволяє командам професіоналів повною мірою усвідомити цілі своєї роботи, дає їм справжнє відчуття причетності до справи і, отже, відповідальності за його успіх.

В даний час проблеми лідерства загострилися у зв'язку з посиленням суперництва і боротьби.

Неприборкані амбіції, претензії, популізм можуть принести значну шкоду. Велике значення в наш час набувають проблеми формування «команди» лідера і залучення в активну діяльність молодих лідерів. Але найголовніша проблема, щоб цілі лідера збігалися з цілями суспільства та команди.

Висновки даного дослідження та перспективи подальших розробок з даного напрямку. Проведений аналіз поставленої проблеми дозволяє констатувати необхідність в подальшому вивченні ролі лідерських якостей менеджерів в їхній професійній діяльності. Перспективу подальшої розробки шляхів удосконалення професійної діяльності менеджерів вбачаємо у дослідженні проблеми розвитку лідерських якостей та впровадження визначення їх на обов'язковому рівні усього керуючого персоналу організацій.

Список літератури: 1. Сизенко Д. В. Лідерство на рубеже тисячелетий. (Філософія менеджмента) // Персонал. – 2001. – № 2. – С. 64–66. 2. Завалкевич Л., Косик В. О методах управленческого влияния // Персонал. – 2003. – №2. – С. 60–64. 3. Мескан М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – М.: Дело ЛТД, 1998. – 387 с. 4. Швальбе Б., Швальбе Х. Личность, успех, карьера / Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1993. – 214 с. 5. Шепель В.М. Настольная книга бизнесмена и менеджера. / Пер. с нем. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 304 с. 6. Баєва О. Біологічні основи влади і лідерства // Персонал. — 2006. — № 12. — С. 67. 7. Управління персоналом: Навч. посібн. / М. Д. Виноградський, С.В.Беляєва, А.М.Виноградська та ін. — Е.: ЦУЛ, 2006.

Bibliography (transliterated): 1. Sizenko D. V. Liderstvo na rubezhe tysja-cheletij. (Filosofija menedzhmenta) // Personal. – 2001. – № 2. – S. 64–66. 2. Za-

valkevich L., Kosik V. O metodah upravlencheskogo vlijaniya // Personal. – 2003. – №2. – S. 60–64. 3. Meskan M., Al'bert M., Hedouri F. Osnovy menedzhmenta / Per. s ang. – M.: Delo LTD, 1998. – 387 s. 4. Shval'be B., Shval'be H. Lichnost', uspeh, kar'era / Per. s nem. – M.: Progress, 1993. – 214 s. 5. Shepel' V.M. Nastol'naja kniga biznesmena i menedzhera. / Per. s nem. – M.: Finansy i statistika, 1992. – 304 s. 6. Baeva O. Biologichni osnovi vladi i liderstva // Personal. — 2006. — № 12. — S. 67. 7. Upravlinnja personalom: Navch. posibn. / M. D. Vinograds'kij, S.V.Beljaeva, A.M.Vinograds'ka ta in. — E.: CUL, 2006.

Є.В. Воробйова, О.П. Левчук

РОЛЬ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано актуальну на сьогоднішній день проблему лідерських якостей менеджерів у їхній діяльності. Визначені основні риси необхідних якостей менеджера для успішної професійної діяльності.

Е.В. Воробьева, О.П. Левчук

РОЛЬ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ МЕНЕДЖЕРОВ В ИХ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье проанализирована актуальная на сегодняшний день проблема лидерских качеств менеджеров в их деятельности. Определены основные черты необходимых качеств менеджера для успешной профессиональной деятельности.

Y. Vorobyova, O. Levchuk

ROLE OF LEADERSHIP AS A MANAGER IN THEIR PROFESSIONAL ACTIVITIES

In the article the up-to-date issue of leadership in the management of their activities. The main features of the necessary qualities of a manager for a successful career.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2012

УДК 159

*Підбуцька Н.В., Сергородцева А.А.
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний світ характеризується швидким та бурхливим розвитком в усіх сферах, особливо у науковій. З кожним роком з'являється все більша кількість нових спеціальностей, для реалізації яких потрібні висококваліфіковані професіонали. Професіонали які в значній мірі відповідають вимогам конкретної професії. Зміни в соціально-економічній сфері, підвищення рівня вимог до підготовки спеціалістів викликають інтерес до професійної ідентичності.